

Китайгородського району // Червоний кордон. – 1926 р. – 2 вересня. – С. 4; 35. Кримський А., Шевченко М. Знадоби для життєпису Степана Руданського (1833-1873). – К., 1926. – 244 с.; Левченко М. З поля фольклористики й етнографії. – К., 1928. – Вип. 2: Знадоби до життєпису подільського етнографа А.І. Димінського (1826-1897). – 91 с.; Левченко М. «Збірка подільських казок» 1850-1860 рр. Димінського // Етнографічний вісник. – К., 1927. – Кн. 4. – С. 160-172; Філь Ю. До біографії А. Свидницького (за архівними матеріалами) // Записки історично-філологічного відділу Всеукраїнської Академії наук. – 1928. – Кн. 18. – С. 241-253; Казки та оповідання з Поділля в записках 1850-1860-х рр./ Упоряд. М. Левченко. – К., 1928. – Вип. 1/2. – 596 с.; 36. Зарембський А. Народное искусство подольских украинцев. – Л., 1928. – 48 с.; Фріде М.О. Форма й орнамент посуду з Поділля // Науковий збірник Ленінградського товариства дослідників української історії, письменства та мови. – К., 1928. – Т. 1. – С. 81-92.

Ін.Вім. Мазур

ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОСТІ, НАЦІОНАЛЬНИЙ СКЛАД І СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА НАСЕЛЕННЯ ГУБЕРНСЬКОГО МІСТА (НА ПРИКЛАДІ М. ВІННИЦІ)

Серед міст і містечок Поділля, де сконцентровані первинні атрибути цивілізації: владні, релігійні та економічні інституції, належне місце посідає Вінниця. Значний науковий і краєзнавчий інтерес викликає саме період нової економічної політики.

Одним із напрямків краєзнавчої роботи є різнобічне опрацювання статистичних матеріалів переписів населення 20-х рр. ХХ ст. з огляду на трансформації соціально-економічної структури й національного складу населення Вінниці, за умов проведення ряду адміністративних реформ та формування тоталітарного режиму в державі.

Проблема соціально-демографічних процесів заслуговує на пильну увагу, адже не знаючи структури населення, його соціально-економічної диференціації, національного складу неможливо скласти науково обґрунтовану картину історії не лише міста чи регіону, але й держави в цілому.

Спроби аналізу даних переписів 1920-х рр. стали здійснюватись невдовзі після їх проведення. Серед них поважне місце посідають напівзабуті праці радянських статистів і демографів 1920-х рр., створені зокрема, за результатами первинної обробки матеріалів¹.

Огляд сучасної української історіографії засвідчує, що проблеми динаміки чисельності та трансформацій соціальної структури населення міст знайшли належне наукове відображення у працях В.В. Підгаєцького, К.Д. Гриня, Б. Кравченко тощо². Крім згадуваних робіт залучення підсумків переписів 1920-30-х років властиве й науковим розвідкам подільських краєзнавців³.

До дослідження національного складу населення України та особливостей його регіонального розміщення звертаються В.І. Наулко, Л.Д. Якубова, В.М. Мазур тощо⁴.

Разом із тим, на наш погляд, не достатньо акцентована увага вчених на аналіз причин та наслідків соціально-економічних і національних змін у складі губернських міст, які за часів непу, в ході ряду адміністративно-територіальних реформ, втрачають свої позиції і статус.

В даній статті автор відзначає особливості та характерні риси зміни кількісного й якісного в соціально-економічному складі населення губернської Вінниці. Завершення тривалих військових сутичок, що спустошували місто й прилеглі території, зміна векторів державної політики які сприяли поновленню економічних зв'язків між містом і селом та стимулювали відродженню народного господарства – всі ці явища знайшли своє відображення в палітрі демографічних змін України, зокрема Вінниці.

Після громадянської війни складною залишалася демографічна ситуація, тому Центральне статистичне управління (ЦСУ) отримало вказівку провести у 1920 р. перепис населення. Опрацювання первинних матеріалів перепису 1920 р. через відсутність обчислювальної техніки та недостатньої кількості співробітників Вінницького статистичного бюро тривало два роки. Під час остаточного підбиття підсумків перепису по місту обчислення кількості мешканців в окремих будинках, де облік не був завершений, проводилося на основі даних 1917 року, що призвело до деякого завищення загального числа населення Вінниці, оскільки чимало з них загинуло на фронтах громадянської війни. Крім того, перепис 1920 р. на Поділлі здійснювався по скороченій програмі за умов надзвичайно активного повстанського опору більшовицькій владі. Цих людей не було зареєстровано.

За роки громадянської війни Вінниця значно втратила в мешканцях. Якщо за даними 1917 р. населення міста з передмістями складало приблизно 47 913 жителів, з яких було 26 927 чоловіків і 20 986 жінок, то вже за даними 1920 р. ця цифра зменшується до 37 962 особи, з яких чоловіків – 17 953, а жінок – 20 009⁵. Як видно з наведених статистичних даних, майже вдвічі зменшилося

чоловіче населення, на яке і повинен був лягти весь тягар відбудови міста.

Падіння кількості населення з 1917 по 1920 рік ще раз підтверджує негативний вплив на демографічне становище війни, голоду, епідемій, соціально-класової ворожнечі.

Однак вже за три роки мирного будівництва населення міста поступово зростає. На 1923 рік воно збільшується у півтора рази і складає 51 315 мешканців, з яких з яких чоловіків – 26 315, а жінок – 24 730⁶.

3 червня 1925 р. на підставі рішення IX Всеукраїнського з'їзду Рад та постанови ВУЦВК Вінниця втрачає статус губернського центру та обмежується значенням окружного. Такі трансформації не могли не позначитись на демографічній ситуації в місті, яке дещо призупиняється в своєму розвитку. Всесоюзний перепис 1926 р. засвідчує це. Наявне населення міста становило 57 990 мешканців, з яких з яких чоловіків – 30 343, а жінок – 27 647⁷. Таким чином, протягом 1920-23 рр. населення Вінниці зросло на 35,2%, а за наступних три роки відсоток збільшення становив лише 13. Однак наголосимо, що основним джерелом поповнення був механічний приріст.

Розгляд динаміки розподілу населення за статтю і віком по містах України свідчить про нормалізацію ситуації у складі населення за статтю. Причина – введення непу та демобілізація з лав армії. Зокрема міський перепис 1923 р. зафіксував співвідношення за цією ознакою. У Вінниці найвищі показники серед чоловіків у віці 20-24 (5 629 чол.) та 30-39 років (3 727 чол.). Відповідні максимальні показники і серед жіночого населення цих же вікових категорій – 3 083 і 3 092 чол.⁸.

Двадцять років задали стійку тенденцію до скорочення питомої ваги дітей та осіб похилого віку і зростання частини економічно активного населення. Як уже наголошувалось, цей процес відбувся головним чином за рахунок мігрантів більш молодших вікових груп, завдяки чому підтримувалась «молодість» населення міст. Проте це явище мало аномальний характер.

Природне збільшення населення в містах та регіонах України напряму пов'язано з сім'єю, як осередком суспільства. Тому демографи часто звертаються до дослідження коефіцієнтів укладення та розірвання шлюбів.

У Вінниці в бюро записів актів громадського стану в 1922 р. було зареєстровано 636 шлюбів і 120 розлучень, протягом 1923 р. – 913 шлюбів і 163 розлучення. 1924 рік, відповідно, дає показники 818 і 190. Отож коефіцієнт в 1923-1924 рр. шлюбів дорівнює 17,7 та 15,6%, а розлучень 3,2 та 3,8%⁹. В порівнянні для Поділля в 1924 р. відсоток укладання шлюбів був визначений в 11,6%, а в 1925 – 10,4%. Тоді як у 1906-1910 рр. він збігався з загальноукраїнським: Україна – 8,8%, Поділля – 8,9%. Тобто Вінниця за своїми показниками значно випереджає власний регіон, що свідчить про стрімкий розвиток та сприятливі умови. Загалом такі коефіцієнти шлюбності в Подільській губернії та її центрі відповідали стабільному зростанню у порівнянні з інтенсивним у промислових губерній лівобережжя де коефіцієнт складав відповідно 12,6 та 12,2%¹⁰.

Припинення воєнних дій та певна стабілізація економічного життя в місті, сприяє зростанню народжуваності та зменшенню смертності, що зросла в останні роки. З огляду на це 1923 рік стає переломним, і як зазначали сучасники розпочав «нову добу, добу нормального ... розвитку демографічних процесів».

Зростання народжуваності відзначило, на думку демографів, визволення від впливу депресії попередніх років. За 1922 р. народилось 454 хлопчики і 373 дівчинки (всього 827)¹¹. В 1923 р. живими народилось 817 хлопчиків і 726 дівчаток (1 543). В 1924 р. цей показник становив – 866 і 729 (1 595)¹². Природний приріст населення Вінниці в 1923 р. склав 14,8%, а в 1924 р. – 14,1%.

В цілому показники смертності (крім мертвонароджених) дорівнювали в 1922 р. – 805 чол., 1923 р. – 778 чол., 1924 р. – 859 чол.¹³. Для смертності 1923 р., за спостереженнями дослідників, характерно зміщення розташування максимумів, що пояснювалось відхиленнями в результаті кризи суспільства. У 1924 р. ці показники нормалізуються з довоєнними що були властиві Україні¹⁴.

Та в цілому, Вінниця до кінця 20-х років зберегла тенденцію до чисельного зростання свого населення. На що в певній мірі вплинуло впровадження нової економічної політики.

За століття свого існування у Вінниці, та й усій Подільській губернії, сформувались певні індивідуальні та своєрідні ознаки національного складу населення. Вони полягали в його поліетнічному характері – який нараховував близько 15 етногруп, що відрізнялися за кількістю та значенням у житті міста.

Не менш колоритним був і національний склад жителів міста у перші роки непу. Так, з 51 315 його мешканців, у 1923 р. українців було 18 218 чол., або 35,5% від загальної кількості, росіян – 9 049 чол. (17,6%), євреїв – 20 201 чол. (39,4%), поляків – 2 238 чол. (4,4%), білорусів – 1 001 чол. (1,9%) та 608 (1,2%) представників інших національностей¹⁵. Як видно з цих даних,

більшість населення Вінниці складала євреї та українці. Проте тенденція динаміки 1920-х рр. полягала у зменшенні питомої ваги росіян та євреїв у складі населення і зростанні питомої ваги українців.

Національні меншини в Україні, якщо взяти до уваги їх загальну питому вагу серед населення, становили значну соціальну базу та економічне підґрунтя суспільства. В 1923 р. за способом занять національний склад населення Вінниці розподілялись на самодіяльне й несамодіяльне. Зокрема українці: самодіяльні – 9 265 та несамодіяльні – 8 953, в тому числі жінки: самодіяльні – 2 529, несамодіяльні – 5 800. Росіяни: самодіяльні – 4 703, несамодіяльні – 4 346, в тому числі жінки: самодіяльні – 1 158, несамодіяльні – 3 058; євреї: самодіяльні – 7 040, несамодіяльні – 13 161, в тому числі жінки: самодіяльні – 1 767, несамодіяльні – 8 900; білоруси: самодіяльні – 903, несамодіяльні – 98, в тому числі жінки: самодіяльні – 30, несамодіяльні – 76; поляки: самодіяльні – 958, несамодіяльні – 1 280, в тому числі жінки: самодіяльні – 323, несамодіяльні – 911¹⁶.

Кожна національна група вирізнялася укладом життя, побутом, рівнем культури та економічного розвитку. Протягом 1920-х рр. в ході різних політичних заходів керівництва з питань національних меншин, стало зрозуміло, українці перебували поза конкуренцією відносно потенційних можливостей опанувати містом, адже українська нація мала величезні людські резерви щодо урбанізації, а етнічні меншості (за винятком росіян) їх не мали. Переважну більшість нових міських мешканців УСРР склали колишні селяни, «вичавлені» до міста колективізацією¹⁷.

Впровадження нової економічної політики сприяло пожвавленню розвитку усіх галузей народного господарства України, відкрило нові перспективи та суттєво змінило соціальну структуру її населення.

У 1923 р. в місті вже існувало 46 диференційованих груп та прошарків населення, які розрізнялися за основними видами занять. Однією з найбільших соціальних груп міста були державні службовці. За даними міського перепису 1923 р., їх у Вінниці нараховувалося 5 161 чоловік, серед яких службовців міської адміністрації та органів суду було 561 чол., обліково-контролюючого персоналу – 857 чол., культурно-освітнього – 507 чол., медичного – 466 чол. тощо. Зазначимо, що до державних службовців у 1923 р. відносились і працівники зв'язку, які іменувались тоді «працівниками народного зв'язку»¹⁸.

Наступною соціальною групою, що вирізнялася серед жителів міста своєю все зростаючою чисельністю та ідеологічною увагою з боку влади були представники робітничого класу. За допомогою комуністичної ідеології пролетаріат у цих умовах отримує нове соціальне обличчя – політично-свідомого, згуртованого навколо партії класу¹⁹. Потрібно підкреслити, що у зв'язку з швидким розвитком різних галузей промисловості міста зростає і його чисельність. Якщо на 1923 рік робітників різного профілю нараховувалося 3 670 чоловік²⁰, то на початок 30-х Вінниця виявляє тенденцію стати осередком робітництва, якого налічувалося вже 15 000 чол.²¹.

Особливістю Поділля був прикордонний характер губернії. У Вінниці, що пережила становище тилового міста та наслідки ряду революційних подій в складі населення зростає частка військовослужбовців. Зокрема на 1920 р. у Вінниці за підрахунками С.Л. Трухманової, їх нараховувалося 4,5 тис.²².

Характерною ознакою того часу була наявність і зростання такої групи населення міста, яку в народі називали «непманами». У звітах міського перепису вони зазначаються як хазяї, класифікуючись при цьому на хазяїв-одиночок, тих, що працюють з членами своєї сім'ї чи найманими робітниками тощо. У початковий період НЕПу таких людей у Вінниці офіційно було 2 688 чоловік²³.

Цікавим є і те, що поряд із певною свободою торгівлі та підприємництва, неп реанімував до життя таку групу населення міста як прислуга. Представників цієї професії у Вінниці нараховувалося 799 чоловік, з яких 185 вважались особистою прислугою²⁴.

Соціальну палітру міста того періоду доповнюють також нечисленні представники вільних професій. Це – художники, адвокати, приватні педагоги, медики, техніки тощо. Серед 265 чоловік перерахованих професій – 54 були служителями релігійних культів²⁵.

Не обминуло тодішню Вінницю і таке негативне соціальне явище, як безробіття. За переписом 1923 р. у місті був зареєстрований 1 941 безробітний²⁶. Статистичні дані про кількість безробітних, реєстрацію яких проводили в основному біржі праці, не завжди чітко відображали реальну картину. Такі види соціальної допомоги як працевлаштування, грошова чи матеріальна допомога, безкоштовне громадське харчування, викликали масу зловживань статусом безробітного з боку населення та спекуляцій ним з боку адміністрацій самих бірж. У своїй діяльності біржі зіткнулися з

протидією бюрократичного апарату, тиском з боку партійних і радянських керівників різних рангів, які вимагали працевлаштування поза чергою своїх родичів і знайомих, видачі грошової допомоги особам, не зареєстрованим на біржах²⁷.

За даними 1926 р. змінюється соціальна структура подільського міста: воно стає дрібнотоварно-торговим. Також помітне падіння ролі кустарно-ремісничої промисловості яка склала 28,19% у Вінниці. Загальна пролетаризація суспільства на протязі 1920-х років супроводжувалася поступовим зникненням цілих груп населення: буржуазії, купецтва, старої інтелігенції, заможного селянства, власників майстерень, що користувалися найманною працею.

Матеріали переписів 1923 і 1926 рр. були покладені в основу дослідження соціально-класової структури та типологізації окружних міст України, В.В. Підгаєцького. Отож в ході відбудови та розвитку народного господарства на час перепису 1926 р. Вінниця дещо змінила свої характерні риси.

До статусу «адміністративного» центру, додається господарське спрямування. Тобто «адміністративно-господарський» тип, передбачав при скороченні зайнятих у сільському господарстві, зростання вдвічі кількості робітників дрібної промисловості. А значить – при збереженні визначальних якостей центру управлінських структур, що передбачало основне зосередження кадрів на державницькій службі, «адміністративно-господарському» типу характерний більш збалансований розподіл самодіяльного населення по усім галузям праці²⁸. Зберігаючи адміністративні риси, Вінниця набуває все більше рис економічного центру Поділля.

Таким чином, припинення збройних конфліктів та політика непу вплинули на збільшення населення Вінниці та урівнення співвідношень між статтями основних вікових категорій. Зміни національного складу вінничан відповідали загальним тенденціям політики держави щодо українців і нацменшин. Крім того, відбудова промисловості та відновлення товарно-виробничих відносин сприяли ще більшому розшаруванню суспільства, появі нових та зникненню старих категорій. На тлі цих процесів у соціальній структурі населення зростає чисельність службовців та робітників – як результат політики влади, що таким чином намагалась збільшити соціальну базу підтримки свого режиму.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Перепис населення (історія і сучасна організація переписів в СРСР і в капіталістичних країнах) Під ред.. М.В. Птухи. – К., 1936; Хоменко А. Населення України 1897- 1927рр.: Популярна розвідка за попередніми підсумками перепису населення 1926 р.-Х.,1927; 2. Подгаецкий В.В. Города Украины в годы НЕПа (вариант клиометрического подхода к анализу социальных структур).- Днепропетровск, 1994; Гринь Д.К. Соціально-демографічні процеси в містах України 1920-1930-і рр.: Дис. ... канд. іст. наук. 07.00.01/ Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка – К., 2000; Кравченко Б. Соціальні зміни та національна свідомість в Україні ХХ століття. – К., 1997; 3. Степанчук Ю.С. Місце робітників у соціальній структурі населення Поділля в період нової економічної політики. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім.М.Коцюбинського. Вип.4. Серія: Історія: Збірник наукових праць. / За заг.ред.проф. П.С.Григорчука. – Вінниця, 2002.– С.84; Трухманова С.Л. Вплив зайнятості міського населення Поділля на тип кожного міста 20-х – початку 30-х рр. ХХ ст.// Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім.М.Коцюбинського. Вип.ІІІ. Серія: Історія: Збірник наукових праць. / За заг.ред.проф. П.С.Григорчука. – Вінниця,2001.– С.75; 4. Наулко В.І. Национальный состав населения Украинской ССР по материалам переписей населения. –М.,1964; Якубова Л.Д. Соціально-економічне становище етнічних меншин в УСРР (20-і – початок 30-х років ХХст.) – К., 2004.; Мазур В.М. Національна політика в Україні у 20-х рр. ХХ ст. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім.М.Коцюбинського. Вип.4. Серія: Історія: Збірник наукових праць. / За заг.ред.проф. П.С.Григорчука. – Вінниця,2002.– С.87-91; 5. Население Украины по данным переписи 1920 / сводные данные по губерниям и уездам // ЦСУ Статистика України. Серія І: Демографія Т.1. Вип.1. – №28 – С.9; 6. Населення в містах України (за даними міського перепису 15 березня 1923р. // Статистики України Серія І: Демографія. Т. 2. Вип. 3. – Харків 1925. – №77. – С. 2-11; 7. Всесоюзний перепис людності 1926 року. – Т. XII. УСРР: Правобережжя, Лівобережжя. –М.,1929. – С.7; 8. Природний рух населення найважливіших міст України в 1923 р. – Статистика України – № 70.– Харків, 1925.– С.2-3; 9. Там само; Природний рух населення найважливіших міст України в 1924 р. – Статистика України – № 80.– Харків, 1926. – С.2-3; 10. Демографічний збірник/ Під ред. М.В. Птухи. – Праці демографічного інституту. –Т. 7. – К., 1930. – С.145; 11. Статистический бюллетень Подольского губстатбюро. – 1923.– №3.– С.6; 12. Природний рух населення найважливіших міст України в 1923 р. – Статистика України – № 70.– Харків, 1925. – С.2-3; Природний рух населення найважливіших міст України в 1924 р. – Статистика України – № 80.– Харків, 1926. – С.2-3; 13. Природний рух населення найважливіших міст України в 1923 р. – Статистика України – № 70.– Харків, 1925. – С.2-3; Природний рух населення найважливіших міст України в 1924 р. – Статистика України – № 80.– Харків, 1926. – С.5, 7;14. Там само – С.5,

7; 15. Населення в містах України (за даними Всесоюзного міського перепису 15 березня 1923р.) // Статистика України. Серія І. Демографія. Вип. 3. Т. 2.– №77.– Харків, 1925. – С. 124-127; 16. Населення в містах України (за даними Всесоюзного міського перепису 15 березня 1923р.) // Статистика України. Серія І: Демографія. Вип. 3. Т. 2.– №77.– Харків, 1925. – С. 124-127; 17. Якубова Л.Д. Соціально-економічне становище етнічних меншин в УСРР (20-і – початок 30-х років ХХ ст.) – К., 2004. – С.369; 18. Україна. Статистичний щорічник. – Харків, 1926. – С.6; 19. Степанчук Ю.С. Місце робітників у соціальній структурі населення Поділля в період нової економічної політики. // Наукові записки. – Вип.4. - С.84; 20. Україна. Статистичний щорічник. – Харків, 1926. – С.6; 21. Трухманова С.Л. Вплив зайнятості міського населення Поділля на тип кожного міста 20-х – початку 30-х рр. ХХ ст. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім.М.Коцюбинського. Вип.ІІІ. Серія: Історія: Збірник наукових праць. / За заг.ред.проф. П.С.Григорчука. – Вінниця,2001.– С.75; 22. Там само.– С. 76; 23. Україна. Статистичний щорічник. – Харків, 1926. – С.6; 24. Там само – С.7-8; 25. Там само – С.7-8; 26. Там само – С.7-8; 27. Степанчук Ю.С. Місце робітників у соціальній структурі населення Поділля в період нової економічної політики. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім.М.Коцюбинського. Вип.4. Серія: Історія: Збірник наукових праць. / За заг.ред.проф. П.С.Григорчука. – Вінниця,2002.– С.84; 28. Подгаецкий В.В. Города Украины в годы НЕПа (вариант клиометрического подхода к анализу социальных структур).- Днепропетровськ, 1994.- С. 66.

О.О. Стадник

ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ НА ПОДІЛЛІ В 20-ТІ РР. ХХ СТ.

У світлі сучасної політичної ситуації в Україні зростає необхідність у глибокому дослідженні її історії, об'єктивному аналізі механізму формування і функціонування органів влади. Особливо актуальним є дослідження принципів діяльності Рад на різних етапах української історії, зокрема, в 20-30-х рр.ХХ ст., коли відбувалося становлення системи органів влади. На сьогоднішній день стало можливим вивчення та переосмислення даної проблеми з нових позицій, на базі місцевих матеріалів, а саме, на прикладі Поділля як однієї з частин України, де проглядалися й загальні тенденції, й певні особливості.

Дана проблематика не набула широкого висвітлення у наукових дослідженнях, хоча значна кількість дотичних до теми питань порушувала. Однак у радянській історіографії проблема висвітлювалася однобоко, без аналізу причин та наслідків процесу розвитку радянського виборчого права.¹ Формування місцевих органів влади в Україні загалом і на Поділлі зокрема знайшли певне відображення в літературі, присвяченій окремим галузям радянського будівництва.² Після проголошення незалежності України з'явилися перші публікації, пов'язані з новим підходом до оцінки подій політичного життя України в 20-х рр.ХХ ст.³ На даному етапі на базі нових архівних матеріалів є можливість більш ґрунтовно дослідити цю проблему, висвітлити реальне ставлення до радянської влади на селі, охарактеризувати роль Рад у системі влади.

Після встановлення більшовицької влади в Україні однією з вагомих сфер її діяльності стало так зване радянське будівництво, створення мережі Рад із контрольованим складом депутатів. Ради від часу свого виникнення ніколи не мали фактичної політичної влади, оскільки створювались і діяли під контролем комуністичної партії. Органи радянської влади були лише вітриною або фасадом, за яким приховувалася реальна влада партії. Узурпація владних функцій Рад компартійними структурами відтворювалася під час кожного оновлення їхнього складу. Тому вибори до органів радянської влади завжди були для партійного апарату справою величезного політичного значення. Щоб утримати контроль над країною, партія розробила таку виборчу процедуру, яка дозволяла їй штучно підбирати персональний склад органів влади за всіма параметрами: класовим походженням, партійною приналежністю, демократичними ознаками, особистими якостями. Для цього проводилася ретельна підготовка виборчих кампаній, перевірка списків виборців, продумувалися всі заходи агітаційного характеру. Вибори до Рад у 20-30-х рр. ХХ ст. не стільки втілювали права громадян самостійно вирішувати питання місцевого значення, скільки реалізовували демократичними способами та методами процес радянзації населення України в цілому і Поділля зокрема.

30 березня 1921 р. Президія ЦВК своєю постановою «Про регулярні перевибори Рад і про скликання у встановлені строки з'їздів Рад» визначила, що перевибори місцевих органів влади – міських, сільських, селищних рад, волвиконкомів, а також комнезамів – повинні проводитися через кожні шість місяців.⁴ 8 березня 1922 р. було встановлено продовження повноважень у всіх місцевих Рад до одного року.⁵ Єдиних термінів проведення виборів не існувало. Зазвичай вони передували з'їздам Рад. Встановлення точних дат було прерогативою виконкомів, у разі потреби вони мали право й переносити терміни перевиборів.